

SAMMENDRAG AV HOVEDOPPGAVEN I PEDAGOGIKK

TITTEL:

”Å lære å la være. Rusforebygging som pedagogisk virksomhet”.

AV: Kjetil Vesteraas

EKSAMEN:

PED 541, profesjonsstudiet i pedagogikk, undervisning og ledelse.

SEMESTER:

Våren 2007

STIKKORD:

Forebygging, pedagogisk virksomhet, rusforebygging, forebyggingstiltak, anvendt pedagogikk, Moral Education, sosial domene teori, pedagogisk system, styringsprinsipper, institusjonaliserte organisasjonsoppskrifter, målstyring, balansert målstyring, strategi, strategibasert forebygging, forpliktelse, avtale, avtalebasert forebygging, Curriculum, Didaktik, norsk pedagogisk kultur, kontekstanalyse, pedagogisk kvalitet, pedagogisk tilnærming, forebygging som pedagogisk virksomhet

Sammendrag

Spørsmålsstilling

Det er knapt noen som kommer gjennom barne- og ungdomstiden uten å bli utsatt for en eller annen variant av rusforebyggende virksomhet, og det er dermed en del av undervisning og oppdragelse for de aller fleste. Tilnærmingen til forebygging har likevel i liten grad vært preget av det pedagogiske fagfeltet, til tross for at metoder, målsetninger og andre faktorer vil være tett knyttet til pedagogiske premisser. Dette gjenspeiles blant annet i offentlige evalueringer. Forebygging ses i lys av pedagogisk systemteori og eksempler på relevant pedagogisk teori. Spørsmålet om kvalitet er et sentralt spørsmål for rusfeltet, og en pedagogisk tilnærming vil kunne gi en annen forståelse av kvalitet som er mer i tråd med den typen virksomhet rusforebygging er. Spørsmålsstillingen er formulert slik:

På hvilke måter kan en pedagogisk tilnærming være en relevant tilnærming til forebyggende virksomhet, og hva slags kvalitetskriterier for rusforebygging vil en pedagogisk tilnærming kunne medføre?

Metode

Rusforebygging og pedagogikk forholder seg til meningsbærende størrelser og menneskelig atferd. Oppgaven er primært et litteraturstudium, og følgelig er hermeneutisk metode sentral i belysning av spørsmålsstillingen. Hermeneutisk-filosofisk teori og hermeneutisk-dialektisk teori er sentralt for forståelsen av rusforebygging som meningsbærende størrelse, og den hermeneutiske fram- og tilbakegang mellom helhet og del nevnes også avslutningsvis som modell for utvikling av rusforebyggende virksomhet som pedagogiske prosjekter. Fremstillingen i seg selv preges av den samme dialektikken. Intervjudata fortolkes ut fra en selvforståelsestilnærming, og er ikke systematisert. Oppgaven må ses som ”anvendt” pedagogikk, og er ment som pedagogisk innspill i utvikling av forebyggende innsatser. Egen rolle som prosjektleder for et av de analyserte forebyggingsprosjektene tydeliggjøres og problematiseres. Det legges metodiske føringer for generalisering og konklusjoner på denne bakgrunn.

Hovedkonklusjoner

Sentralt i oppgaven står argumentasjonen om at rusforebygging, slik det avgrenses, er pedagogisk virksomhet. Spørsmålet belyses både ut fra deskriptiv og normativ vinkling, og ut fra ulike teoretiske innfallsvinkler. De ulike faktorene ved primær rusforebygging underbygger pedagogikk som en fruktbar innfallsvinkel til forståelse og utvikling av feltet, både på plan- og programnivå. Kvalitet i rusforebygging må dermed ses i lys av et pedagogisk kvalitetsbegrep.

Den pedagogiske referanserammen er også utgangspunktet for kritikk av den oppfatningen av forebygging som kommer til uttrykk gjennom sentrale offentlige rapporter, og sentralt som innspill i kvalitetsdebatten på rusfeltet.

Rusforebyggende virksomhet aktualiseres gjennom to programmer, ”Rusfri Dül” som drives av Juvente, og ”FRI” som drives av Sosial- og helsedirektoratet. Programmene danner bakteppe for en kvalitetsdrøfting i forhold til rusforebygging, som føres både i forhold til kvalitetskriterier for enkeltprogrammer og i forhold til mer overordnede prinsipper for rusforebygging.

Rusforebyggende virksomhet ses ut fra et pedagogisk perspektiv, og pedagogisk systemteori ligger til grunn for drøfting av pedagogisk kvalitet på programnivå og plannivå.

Et av de overordnede prinsippene for rusforebygging som drøftes mer inngående i et pedagogisk perspektiv er styringsprinsipper, altså hvilke tilnærminger til styring av rusforebyggende virksomhet som vil være hensiktsmessig. Ut fra premisset om at rusforebygging er målorientert virksomhet drøftes målstyring, som er evalueringsbasert, og balansert målstyring, som er strategibasert. Strategitilnærmingens bidrag som styringsprinsipp for rusforebyggende virksomhet vurderes ut fra en grundigere redegjørelse for balansert målstyring.

I forhold til en pedagogisk tilnærming på programnivå konstrueres en modell for forebygging som tar utgangspunkt i avtaleelementet som er sentralt for begge programmene, en modell som kalles avtalebasert forebygging. Modellen ses ut fra et organisasjonsoppskrifts-perspektiv. Denne konkrete modellen knyttes an til pedagogisk utviklingsarbeid, som relateres til to pedagogiske tradisjoner, den amerikanske Curriculum-tradisjonen og den tyske Didaktik-tradisjonen. De pedagogiske tradisjonene danner rammen for kontekstanalyse av de to forebyggingsprogrammene ”Rusfri Dül” og ”FRI”.

Avslutningsvis trekkes det opp noen linjer for utvikling av rusforebyggende tiltak som pedagogisk virksomhet, med konsekvenser for drift, utvikling og evaluering av tiltak på feltet. Hovedpoenget er at pedagogikk på mange måter ikke har fått prege utviklingen av rusforebyggende innsatser, til tross for at disse på mange måter må ses som pedagogiske tiltak. Med pedagogikken som referanseramme lanseres følgende innspill til utvikling av rusforebyggende tiltak og rusfeltet:

- Rusfeltet bør inngå i de debatter og institusjoner hvor det er relevant, inkludert skolen som en av de viktigste virkearenaene. Kunnskapssyn i annen pedagogisk virksomhet bør også inngå i grunnlagsdebatten for rusforebygging.
- Forebyggingssektoren bør nyttiggjøre seg de erfaringer som er gjort med styringsmodeller i forhold til pedagogisk virksomhet, slik som presentasjonen av balansert målstyring illustrerer. Dette medfører i mitt perspektiv en dreining bort fra ensidig evalueringsfokus og over på en mer strategiorientert tilnærming. Kunnskap om implementeringsprosesser og rammefaktorer for forebygging bør forskes mer på.
- Med utgangspunkt i en pedagogisk tilnærming til rusforebygging bør det utvikles alternative kvalitetskriterier for forebygging enn de kausale effektforbindelser i utfalls- eller sluttprestasjonsleddet som ofte er fokus i offentlige evalueringsrapporter. Som innspill til en videre prosess for utvikling av kvalitetskriterier setter jeg opp følgende punkter:
 - Endringsdyktighet for programmer
 - Kriterier for helhetlig forebyggingsplan som enkelttiltak kan integreres i og måles i forhold til
 - Profesjonalisering av programdrift etter kriterier for pedagogisk profesjonalitet
 - Forskningsfokus på meningsbærende sammenhenger, formidlingsstrategier og rammefaktorer framfor kausalforbindelser for enkelttiltak